

ÖLÜMÜNÜN 350. YILINDA NEF'İ

TULGA OCAK *

Büyük Türk şâiri Nef'i'yi 1985'de ölümünün 350. yılında anıdık. 27 Ocak 1635 tarihinde, hiciv yüzünden boğdurulup cesedi denize atılan şâirimiz, XVII. yüzyılın ilk yarısında yaşamış ve edebiyatımızda kaside üstâdı olarak tanınmıştır. Asıl adı Ömer olan Nef'i Erzurumun Pasinler adıyla tanınan Hasankalesi'nde doğmuştur. Prof. Dr. Abdülkadir Karahan, şâir hakkında yaptığı kıymetli araştırmalarla Nef'i'nin hayatını ve onun soyunu açıklığa kavuşturmuştur ¹. Buna göre Nef'i'nin babası Mehmed bey, dedesi Mirzâ Ali Paşa'dır. Babası Mehmed bey Kars ve Mıncıngerd sancak beyliği yapmış, dedesi Mirzâ Ali Paşa ise Pasinler sancak beyi olmuştur ². Şâirin doğumu hakkında elimizde bir kayıt bulunmamakla beraber 1034 H. (1626 M.) yılında sadârete getirilen Hâfız Ahmed Paşa için yazdığı kasidede otuz yıldan beri şiir söylediğini belirtmiş olması ve Tarihçi Âî'nin 1000 H. (1591 M.) yılında kaleme aldığı "Mecma'ül-Bahreyn" adlı eserinde ³,

(*) Doç. Dr., H.Ü. Edebiyat Fakültesi, Türk Dil ve Edebiyatı Bölümü.

- (1) Prof. Dr. A. Karahan, "Vesikalar Işığında Nef'i'nin Hayatından Çizgiler" Türk Dil Derg. c. III sayı 29, 1954.
Prof. Dr. A. Karahan, "Nef'i'nin Hayatı Sanatı, Şiirleri" Varlık Yay. İst. 1954.
Prof. Dr. A. Karahan, "Nef'i" maddesi, İlahî Anak. İst. 1964.
Prof. Dr. A. Karahan, "Nef'i Divanından Seçmeler" Kültür Yay. İst. 1972.
Prof. Dr. A. Karahan, "Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri" İst. Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. İst. 1980.
Prof. Dr. A. Karahan, "Âî'nin Bilinmeyen Bir Eseri" V. Türk Tarih Konf. Ankara 1956.
- (2) Prof. Dr. Fahrettin Kuzuoğlu "Şâir Ömer Nef'i'nin Sekiz Arka Atası ve Babası Şah Mehmed'in Bir Tarih Şiiri" Türk Dil Derg. sayı 120, Ankara 1961.
- (3) Âî "Mecma'ül-Bahreyn" vr. 10 a.

şâirden şiirle uğraşan bir genç olarak bahsetmiş olması, Nefî'nin aşağı yukarı 980 H. (1572 M.) tarihinde dünyaya geldiğini düşündürür ⁴.

İyi bir tahsil görmüş, zeki bir genç olan Nefî, henüz memleketinde iken şiir söylemeye başlamıştır. Bu dönemde Âlî için yazdığı "suhan" redifli kasideden, önce "Darri" (zarara mensup) mahlasını alan şâire Âlî'nin, "Nefî" mahlasını verdiği anlaşılmaktadır ⁵. Nefî'nin ne zaman İstanbul'a geldiği, gelişinde, Erzurum defterdârı olan Âlî'nin rolü olup olmadığı bilinmemektedir. Yalnız divanında I. Ahmed'den önce tahtta bulunanlara dair bir işaret olmaması, ayrıca I. Ahmet'e yazdığı sekiz kaside içerisinde bir cülûsiyenin olmayışı Nefî'nin I. Ahmed'in tahta geçişinden (1603) sonra İstanbul'a geldiğini göstermektedir. 1609'da yazılan Riyâzî tezkeresinde Nefî için "hâlâ divân-ı humâyûn-ı Sultânîde ma'den mukata'acısıdır" kaydının bulunması da bu tarihten önce şâirin İstanbul'a geldiğini gösterdiğine göre Nefî 1603-1609 yılları arasında İstanbul'a gelmiş olmalıdır.

Nefî I. Ahmed'in mâiyetinde gittiği Edirne'de kısa bir müddet kalışı ve aynı şehirde IV. Murâd döneminde yaptığı Murâdiye mütevelliliği bir taraf bırakılacak olursa ölümüne (1044 H./1635 M.) kadar yaklaşık olarak otuz sene İstanbul'da yaşamıştır. Nefî'nin bu şehirde saltanatları devrini yakından tanıdığı ve yaşadığı dört pâdişahın üçü şâirdi. I. Ahmed (1603-1617) Bahtî, II. Os mân (1618-1622) Fârisî, IV. Murâd (1623-1640) Murâdî mahlaslarıyla şiir söylemişlerdir. Nefî kısa süreli de olsa iki defa tahta geçen I. Mustafa'ya (ilk defa 1617-1618, ikinci defa 1622-1623) kaside yazmamış, bu pâdişaha ilgi göstermemiştir.

Nefî'nin, devrini yaşadığı I. Mustafa'ya kaside yazmamış olması şâirin samimiyetle takdir etmediği kişileri övmediğini, övdüğü kişilerin de kusur kabul ettiği hallerini gördüğü zaman yermekten çekinmediğini göstermektedir.

Nefî'nin iltifat ve nimete en fazla gark edildiği, edebi şöhretinin en yüksek derecesine ulaştığı, fakat azle, musibete en çok uğradığı devir IV. Murâd dönemidir. IV. Murâd kendisi de şiirle uğraştığı için şâirleri, bilginleri ve sanat-kârları koruyan zeki bir pâdişahtır. Nefî'nin kasidelerini ve Sihâm-ı Kazâ'sındaki hicivleri beğeniyor ve şâiri özel eğlence meclislerinde bulunduruyordu. IV. Murâd'a ait olan:

- (4) Prof. Dr. A. Karahan "Nefî"
- (5) Seyyid Naimüddin, "Nefî'nin Bilinmeyen Kasideleriyle Diğer Manzumeleri" D.T.C.F. Derg., c. XI, Sayı I.

*Geliñ insâf idelüm fark idelüm miqdârı
Şâ'iriz biz de diyü lâf ü güzâfı hoyalum*

*Idelüm bi-meze söz söylemeden istiğfâr
Dâmen-i Nef'î-pâkîze-edâyı tutalum*

*Biz kelâm nakîliyliz nerde o şahib-güftâr
Ona tealim idelüm emrine münkâd olalum*

beyitlerini ihtiva eden kıt'a, pâdişahın Nef'î'ye duyduğu takdir hisle-
rini ve onu devrindeki diğer şâirlerden ayırıp ne kadar yücelttiğini gösteren açık
bir delildir.

Pâdişahın şiir söylemede yegâne söz sahibi olarak tanımladığı Nef'î
Kaf-zâde Fâizî, Nev'î-zâde Atâyî, Ganî-zâde Nâdirî, Veysî ve Riyâzî gibi bu
devrin çoğunluğu yüksek mevki sahibi de olan şâir ve edibleri tarafından şiddet-
le eleştirilmiş ve hicvedilmiştir. Buna karşılık Nef'î'yi takdir eden diğer gurup da
IV. Murâd gibi ona medhiyeler yazmışlardır. Eski edebiyatımızda nâdir şâire
yazılan bu medhiyeleri kaleme alanlar arasında Edimli Âîf, Ünsî, Cevrî Şer'î-i
Bağdâdî, Malatyalı Şehrî vardır. Nef'î'nin kendisini beğenmeyen ve üstünlükle-
rini iddia edenlere bir yandan özellikle kasidelerinin fahriyelerinde edebî üstünlü-
ğünü ilan ederken diğer yandan bununla yetinmeyerek Sihâm-ı Kazâ'sında ağır bir
dille onları ve şiirlerini hicvetmiştir. Pâdişahın diğer şâirlere tercih ettiği Nef'î'ye
devlet erkânı da ilgi göstermiştir. İlyas Paşa'nın ona bir kasidesine gönderdiği ar-
mağan o dönemde bir insanı zengin etmeye fazlasıyla yetecek kadardır.

Nef'î'nin bu rahat günleri 14 Zilkade 1039 (24 Haziran 1630) tarihine
kadar sürer. Bu tarihte Beşiktaş'ta I. Ahmed köşkünde Nef'î'nin Sihâm-ı Kazâ'-
sını okumakta olan IV. Murâd'ın Hekimbaşı Emir Çelebi'nin yanında, yaniba-
şına yıldırım düşmesi Sultân'ın mecmuayı yırtmasına sebep olur ⁶. Nef'î'yi
derhal vazifesinden uzaklaştırarak bir daha hicivle uğraşmayacağına dair ondan
söz alır. Nef'î, intikamını hiciv yoluyla alma alışkanlığı yüzünden devrinde birçok
şiyi kendine düşman etmiş, yine hicivlerinden dolayı Gürcü Mehmed Paşa tara-
fından bu olaydan önce üç defa görevinden azledilmiştir. Sihâm-ı Kazâ'sında
ürcü Mehmet Paşa'ya yazdığı hicivde :

(6) Naimâ Tarihi, c. III s. 223.

*Uçuncü def'adır bu Hağ belâsın vire mel'ünün
Ki yok yire benî'azî itdi olmışken genâ - h'ânî* ⁷

diyerek bunu açıklar. Görevden azledilmeleri hiç bir zaman uzun sürmeyen Nefî bu defa da affedilerek Edirne Murâdiye mütevelliliğine tayin olunur. Husrev Paşa'nın 1040 H. (1631 M.) yılında Bağdâd üzerine yürüyüşü münâsebetiyle IV. Murâd'a hitaben yazdığı :

*Muzaffer ola şer-dârün eyâ şâhenşeh-i gâzî
Ne Tebrizi koya şâh-ı kuzûbaşa ne Şîrâzî*

matlı kasidesini Nefî Divanı'nın Cevri tarafından istinsah edilen nüshasında "Edirne'de Murâdiye mütevellisi iken âsitâneye göndermişdir" başlığını taşır. Edirne'den gönderdiğini anladığımız bu kasidede şâir artık kimseyi hicvetmeyeceğini, eğer müsade buyrulursa bundan böyle yalnız talihini hicvedeceğini söyledikten sonra pâdişahı uzak kalmaktan duyduğu derin üzüntüyü belirtir:

*Bu gündən bhdum olsun kimseyi hicv itmeyüm illâ
Vireydün ger icâzât hicv iderdüm baht-ı nâ-sâzî*

*Beni dür itdi zirâ der-geh-i devlet-penâhuñdan
Nice hicv itmeyüm bir böyle gaddâr ü çeh-endâzî*

*Firâh-ı pâdişahımla dilüm şerh idemem derdün
Bu da bir derd-i âşer kim ne yârı var ne dem-sâzî*

1043 H. (1634 M.)'de Sultân Murâd'ın Edirne'ye gelmesi üzerine Nefî onu şu beyitlerle karşılar:

*Merhabâ ey pâdişâh-ı üdül ü âli-nejâd
Okh teşrifünle şehr-i Edrene reşk-i bilâa*

*Devlet ü ihbâl ile dâri' s-selâm olsun sana
Gerçi olmış bir zamân ecdâduña dâri' l-cihâd*

*Gündüzi 'tyd ü şebi hâdr oldı güyâ halkımuñ
Müjde-i teşrifün itdi dillerin ol denli şâd*

(7) Nalmâ Tarihî, c. III s. 224.

Nef'i'nin pâdişahla Edirne'de karşılaşmasından sonra ne zaman İstanbul'a dönebildiği bilinmemekle beraber, kısa bir müddet sonra döndüğü tahmin edilebilir. Şâirin İstanbul'daki en son görevi "cizye muhasebeciliği" olmuştur ⁸.

Naîmâ, tarihinde, Nef'i'nin katline "Katli-i Nef'i-î şâ'ir" başlıklı özel bir bölüm ayırmıştır: "..... Sultân Murâd Hân Hazretlerine tekrârüb kesb idüb medhinde nice kasâid ve ok ve cürüd atdıklarında tarihler söyleyüb hayli mültefit olmuş idi. Lâkin merkûm hicv vâdâsında gayet bed-zebân olup asrında olan ekâbire harf-endâzlık ve ulemâ-yı izâm ve vüzerâ-yı hîrâmun hedm-i ırzlarına cesâret idüb meşâhîr-i vaktiün ekserini hicv itmiş idi. Sultân Murâd Hân Hazretleri meclis-i hâdârında tarh-ı tekellüf suretinde letâife mâ'îl olmağın gâhice Nef'i'yi getürtüb ba'zı hicviyâtın istima' iderdi" ⁹ diyen Naîmâ, Nef'i'yi hicvleri ile devrin ileri gelenlerini rencide ettiği için suçlar. Ayrıca IV. Murâd'ın hicve düşkün olduğunu, huzurundakileri latife söylemek için zorladığını belirtir.

Nef'i, Sihâm-ı Kazâ'sında:

İ'tikâdumca gâzâ eyledüm inşâbillah

Hağ bilir yok yire ben kimseyi sövmem a köpek

من نه آنم که زبونی کشم از چرخ فلک

Felegi hicv iderüm cevrini görsem a köpek ¹⁰

diyerek haksız yere kimseyi hicvetmediğini söylemesine rağmen, çağdaşı Sa'î Nef'i'nin dost düşman ayırt etmeden herkesi hicvettiğini şöyle belirtir :

Merdum-âzârâna ser-dâr olsan ey Nef'i n'ok

Cümle a'dâ vü ehibbâ heb yanuñda birdür

Turnayub dendân-ı hicv ile çalarım herkesi

Şüretüñ insân ammâ siretiñ hınzürdür

Devrinde büyük bir düşman gurubu toplayan Nef'i, Sihâm-ı Kazâ'sında devlet ricâli yanında ulemayı da hicvederek karşısına almıştır. Bu yüzden "ulemâ düşmanı" olarak tanınan şâir:

(8) Naîmâ Tarihi, c. III s. 224.

(9) Naîmâ Tarihi, c. III s. 223

(10) Sihâm-ı Kazâ, aynı yazma

*Ehl-i'ilmün kulu kurbânıyuz Allâh bilir
Ey geñezler hele siz 'ilmünüz işbât idünüz*

diyerek hakiki ilim ehlinin kulu kurbanı olduğunu, henüz ilmını isbat etmemişlere, âlim geçinenlere hücum ettiğini belirtir. Böylece Nef'i etrafına birçok güçlü düşman toplamıştır. II. Osmân döneminden başlayarak Nef'i'nin hicvettiği devrin ileri gelen kişileri onun katlinin vâcib olduğunu söylemeye başlamışlardır. Nef'i'nin Sihâm-ı Kazâ'sında cevap olarak yazdığı bir hiciv kıt'asından Kafzâde Fâizî'nin söylediği açıkça anlaşılır ¹¹ Farsça bir beyit çok meşhurdur:

آن شاعر هجاگو کاواست نام نفی
قتلش پچار مذهب واجب چو قتل افعی

12

Katlini vâcib gören kuvvetli düşmanları olan Nef'i'nin ölümü hakkında çeşitli rivayetler vardır. En yaygını Bayram Paşa'yı hicvettiği için, pâdişahın alınan izin üzerine, boğdurulup denize atıldığıdır. Tarihinde Nef'i'nin ölümüne geniş yer veren Naimâ, pâdişahın yeni bir hicvin var mı diye şâire Bayram Paşa'ya yazdığı hicvi söylettikten sonra bu hicvi Paşa'ya verip onun israrı üzerine Nef'i'nin öldürülmesine izin verdiği rivayetinin hakikate yakın olduğunu buna karşılık, halk arasında söylenen pâdişahın özel meclisinde, isrâr edip Bayram Paşa'yı, şâiri zorlayarak hicvettirmesi üzerine, bunu haber alan Paşa'nın halk arasında itibarının kalmadığını belirtmesi ve şâirin katline izin istemesi üzerine katline izin verildiği rivayetinin aslı olmadığını belirttiğinden sonra "*hicv-i vüzerâya rızâ virmek mü'lûka şâyeste ma'nî değüldür*" der ¹³. Nef'i'nin Bayram Paşa'yı hicveden şiirine de henüz rastlanmamıştır.

İsmail Belig, 1040 senesinde "..... tîg-i gazâb-ı pâdişâhî ile katl olundu" der ¹⁴. Kâtip Çelebi ise, 1044 senesinde Sultân Murâd Hanın kılıcı ile katl edilmiş

- (11) Doç. Dr. Tulga Ocak "Nef'i İçin Söylenmiş Bir Hiciv Beyti Üzerine" H.D. Edebiyat Fak. Derg. c. I, s. 1, Ankara 1983.
- (12) Nef'i adlı hiciv söyleyen şâirin katli, dört mezhepte de zehirli engerek yılanın öldürmek gibi vaciptir.
- (13) Naimâ, aynı yer.
- (14) İsmail Belig, "Nuhbetü'l-âsâr"

olduğunu kaydeder ¹⁵. Prof. Köprülü, eski mecmuaların birinde Nef'i'nin kaleminden çıktığı iddia edilmiş IV. Murâd aleyhinde çok ağır bir isnat taşıyan bir kıt'anın varlığından bahseder ¹⁶. Prof. Dr. Karahan da bahsedilen bu hicve Râif Yelkenci'ye ait bir yazma mecmuada rastlanmıştır ¹⁷. Bizim de bir başka kaynaktan elimize geçen IV. Murâd hakkındaki bu kıt'a, ifâde ve üslup bakımından Nef'i'nin hicivlerine çok benzemektedir. IV. Murâd'ın çok takdir edip sevdiği, özel meclislerine aldığı, kaside ve hiciv yazması için görev verdiği Nef'i'yi Bayrâm Paşa'nın hatırı için öldürülmesine izin vermesi bize uzak bir ihtimal gibi gelmektedir. İsmâil Belig ve Kâtip Çelebi'nin de üstü kapalı olarak belirttikleri gibi, pâdişâha yazılmış bir hiciv dolayısıyla öldürülmüş olması daha akla yakın gelmektedir. Eğer eldeki kıt'a Nef'i'nin ise veya düşmanları tarafından Nef'i'ye isnatedilmişse şâirin ölümüne eldeki bu kıt'a yol açmış olmalıdır.

İstanbul Kütüphaneleri Yazma Divanlar Kataloğuna geçmemiş Süleymaniye Kütüphanesi M. Arif - M. Murâd Kitaplığı 246 no.da kayıtlı, 1063'de Diyarbakırda istinsah edilmiş bir Nef'i divanı nüshasının başında "Hicv-i Nef'i bâ-ibrâm-ı Sultân Murâd ve sebep-i katleş" başlığını taşıyan "anlar da bundan" redifli hiciv kıt'asının ifade düşüklüğü, bu kıt'anın hiciv ustası şâire aidiyet ihtimalini oldukça zayıflatmaktadır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 5511'de kayıtlı Nef'i divanı nüshasının başında aynı manzumeyi başlıksız ve biraz değişik bir şekilde görmekteyiz.

Hangi sebeple öldürüldüğü henüz kesinlik kazanmayan Nef'i'nin öldürülmesi görevi Bayram Paşa'ya verilmiş, o da Çavuşbaşı Boynu Eğri Mehmed Ağa vasıtasıyla şâiri 27 Ocak 1635 Şaban 1044 tarihinde sarayın odunluğunda boğdurtarak cesedini denize atırmıştır.

Nef'i'nin ölümüne düşürelen tarihler onun hiciv yüzünden öldürüldüğünü doğrular:

کشت تاریخ قتل شد نفسی

- (15) Kâtip Çelebi, "Keşfü'l-zümmun" c. I, s. 817
(16) Prof. Fuat Köprülü, "Eski Şâirlerimiz, Divan Edebiyatı Antolojisi" İst. 1934
(17) Prof. Dr. Karahan, "Nef'i" İslâm Ansk.

Geçdi Sihâm-ı Kazâ

*Nâgehân geldi bir eksüklî didi târihin
Âh kim kıydı felek Nefî gibi üstüde*

Katline oldu sebeb hicvî hele Nefî'nün

Nefî'nin, bilindiği gibi, üç manzum eseri bulunmaktadır:

1. *Türkçe Divânı,*
2. *Farsça Divânı,*
3. *Sihâm-ı Kazâ'sı.*

Bu manzum eserlerin yanı sıra Saffet Sıdkı (Bilmem) Nefî ve Sihâm-ı Kazâsı adlı eserinde şâirin Halis Efendi 3637 no.da kayıtlı bulunan bir münşeatin-
dan bahseder ¹⁸. Biz bu kütüphanede böyle bir yazmaya rastalamadık. Buna kar-
şılık İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde aynı numarada (TY. 3637'de) kayıtlı
bir yazmanın ilk sayfasında "Münşeât-ı Nefî ve Divân-ı Âlî ve Sahbâ-nâm Riyâzî"
başlığı kayıtlı ise de "Münşeât-ı Nefî" adı altındaki ilk kısımda Nefî'ye ait ancak
bir mektup tesbit edebildik. "Nefî Efendi Tarafından Hasan Bey Ünsî'ye Tesvid
Olunmuştur" ¹⁹ başlığını taşıyan bu mektubun dışındaki mektupların Nefî'ye
ait olmadıkları açıktır. Devrin şâir kadılarından olan Ünsî'nin Nefî'ye yazdığı
bir medhiye kıt'asına ²⁰ karşılık olarak şâirin gayet münşiyâne bir üslupla Ünsî'ye
göndermiş olduğu bu mektupta, Ünsî'nin yazdığı medhiye kıt'asına teşekkür
ederek duyduğu sevinci belirttiikten sonra Molla Nazîrî'nin divanını istemektedir.
Nefî'ye ait olan bir tek mektup da şâiri nesirdeki başarısını değerlendirmek için
yeterli değildir. Nefî, Türkçe divanın da nesirle ilgilenmediğini şöyle belirtir:

*Tenezzül eylemem inşâya eylesem yoksa
Müsebbihân-ı felek vird iderdi inşâmı*

Nefî'nin şiirdeki kudretini gösteren en önemli eseri tabii ki Türkçe
divanıdır. Nefî divanı ilk önce Mısır Bulak matbaasında 1252 H.de, sonra İstanbul

- (18) Saffet Sıdkı (Bilmem), "Nefî ve Sihâm-ı Kazâ'sı", İst. 1943.
- (19) Münşeât-ı Nefî, İst. Üniversite Ktp. T.Y. 3637, vr. 26 a
- (20) Doç. Dr. Tulga Ocak, "Nefî Konusunda Yeni İki Belge" Hacettepe Beşeri Bilimler
Derg. c. 10, s. 4, 1981.

Ceride-i Havâdis matbaasında 1269 H.de basılmıştır. Babinger, İslâm Ansiklopedisinin İngilizce ilk baskısında bu divana şâir tarafından Sihâm-ı Kazâ adının verilmiş olduğunu söyleyerek şâirin iki ayrı eserini yanlışlıkla birleştirmiştir. Oluğça tam bir divan nüshası esas alınarak ilk defa Bulak'ta basılan divan ikinci defa İstanbul'da basılırken bu ilk baskı üzerinden basılmış olmalıdır. Şâirin her iki divanda da bulunmayan bazı şiirleri sonradan çeşitli kişiler tarafından yayınlanmıştır.²¹

Daha hayatta iken müretteb bir divan tertiplemiş olan Nefî'nin Türkçe divanının eski harflerle basılı olan bu iki baskısı dışında yeni harflerle bu divandan Prof. Dr. Abdülkadir Karahan tarafından seçmeler yayınlanmıştır.²²

Doçentlik tezimizi hazırlarken çeşitli yazmaları karşılaştırarak elde ettiğimiz basılmamış metne göre²³ Nefî'nin Türkçe divanının muhtevası şöyledir: 2 naat, 1 Mevlânâ medhinde kaside, 60 çeşitli devlet büyüğüne yazılmış kaside, terhib-i bend tarzı bir sâki-nâme, 2 müseddes, IV. Murâd'ın hattı medhinde kısa bir mesnevî, IV. Murâd'ın ok atışı için, Kandilli'de yaptırılan kasr için ve IV. Murâd'ın yaptırdığı bir çeşme için düşürülen tarih kıt'aları, Canıbek Giray, Tablâbâz, Es'ad Efendi, Yahyâ Efendi, İsmâil Ağa, Musâ Çelebi ve kendi medhinde (fahriye) kıtalar, 143 gazel, II. Osmân tahtı târifinde ve Şer'î Bağdâdî vafında iki kısa kıta Halil Paşa vafında bir rübâî ile 13 matla, 5 rübâî bulunmaktadır.

Nefî'nin Farsça divanı basılmamıştır. Ali Alptekin tarafından hazırlanan "Nefî, Farsça Divanın Tenkitli Neşri" isimli lisans tezi²⁴ Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan tarafından esas alınarak Türkçeye çevrilmiştir²⁵. Nefî'nin ana dili Türkçe kadar Farsçaya hakimiyetini gösteren baştan başa İran şâiri Örfî etkisinde olan bu divanının muhtevası şöyledir: 8 naat, 4 Mevlânâ medhiyesinde kaside; Sultân Murâd, Şâh Selim, Hüsam Giray Hân, Şeyhülislâm Mehmed Efendi vafında 4 kaside, 1 sâki-nâme, 1 kendi medhinde kıt'a (fahriye), 21 gazel, 171 rübâî vardır.

- (21) Prof. Kemâl Edip Kürkçüoğlu "Nefî'nin Bilinmeyen Birkaç Şiiri" D.T.C.F. Derg., c. VII, s.2
Dr. Naimüddin, a.e.
Doç. Dr. Tulga Ocak, "Nefî'nin Bilinmeyen Şiirleri", Journal of Turkish Studies, vol. 4, 1980
- (22) Prof. Dr. Karahan "Nefî Divanından Seçmeler"
(23) Dr. Tulga Ocak "Nefî ve Türkçe Divanı" basılmamış doçentlik tezi
(24) Ali Alptekin "Nefî, Farsça Divanın Tenkitli Neşri"
(25) Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan, "Nefî'nin Farsça Divanı Tercümesi" İst. 1944.

Hiciv edebiyatımızın en meşhur eserlerinden olan Sihâm-ı Kazâ da basılmamıştır. Saffet Sıdkı, Nefî ve Sihâm-ı Kazâsı adlı kitabında şâir hakkında bazı incelemeleri ve hicivlerden seçmeleri yayınlamıştır²⁶.

Nefî, Sihâm-ı Kazâ'sında kaside, kıt'a ve terhib-i bend tarzında önce babasından başlayarak Gürcü Mehmed Paşa, Kemankeş Ali Paşa Ekmekçi-zâde Ahmet Paşa, Veysî, Nevî-zâde Atâyî, Kaf-zâde, Fâizî, Urus-zâde, Bâkî Paşa, Fırsatî, Bahsî, Mantıkî, Gani-zâde Nâdirî, Riyâzî, Azmi-zâde Hâletî, Halil Paşa gibi pek çok kişiyi hicvetmiştir.

Nefî, XVII. yüzyılın ve eski edebiyatımızın en tanınmış kaside üstadı olarak; Fuzûlî, Bâkî, Nâilî, Nâbî, Nedîm ve Şeyh Galib gibi birinci sınıf sanatçılara arasına girmiş büyük bir şâirimizdir. Daha hayatta iken şiirleri takdir edilip şöhret bulmuş, bu şöhretinden dolayı devrin diğer şâirleri tarafından şiddetle eleştirilmiş olmakla beraber çağdaş Kâtib Çelebi ve Tezkireci Rızâ'dan başlayarak Ziyâ Paşa, Recâî-zâde Ekrem, Tefvik Fikret ve Ebuzziyâ Tefvik gibi Tanzimat sonrası edebiyatçıları tarafından kasidedilikte üstün bir sanatçı olarak kabul edilmiştir.

Türkçe divânında klasik edebiyatımızın kaside, musammat, terhib, mesnevi, tarih, kıt'a, gazel gibi edebî nevilerini başarı ile kullanan Nefî, mizacına daha uygun düşen kasideye önem vermiştir. Divânının en kalın kısmını kasideler bölümü teşkil eder. Sebki Hindî tesiriyle zincirleme Farsça terhibler kullanmasına rağmen, ifadesi tabii ve akıcıdır. Şiirindeki önemli özelliklerden bir ifadesindeki açıklıktır.

Nefî edebiyatımızın gur sesi, atak ve kendine güveni olan bir şâiridir. Onun sanatının özelliklerinden biri vezin ve kafiye ustalığında hâkimiyetidir. Nefî'nin şiirinde vezin ve kafiye ona hiç bir zaman kullanmak istemediği bir kelimeyi kullanmaz ve onu zorlamaz. Şiirindeki ses ve ahenk kuvvetine rağmen aruzun sert sesi işitilmez. Sözlüğü çok geniş olan şâir Farçadan yeni yeni kelimeleri ve Farsça deyimleri dilimize aktarmıştır. Yeni mazmunlar ve hayâller peşinde koşan geniş muhayyileli şâir Fars edebiyatı ve dilindeki bilgisinden faydalanarak edebiyatımızda yeni bir dil kullanmaya çalışır. Bu dilin onun şiirde hiç

(26) Saffet Sıdkı, a.e.

bir şekilde yadırganmaması bu alandaki başarısını gösterir. Fars edebiyatından aktardığı bu Farsça ve Arapça kelimelerin yanında temiz ve sağlam bir Türkçeyi ve halk deyimlerini de büyük bir ustalıkla kullanmıştır. Şiirde mânâya önem vermiş, ama lafzı da ihmal etmemiştir. Şiirlerinde en çok kullandığı sanatlar igrak denilecek derecede mübalaga, tezdad, isti'âre, teşbih, telmih gibi sanatlardır.

Nefî'nin sanatının ana özelliği mübalaga ve ahenki söyleyiştir. Kudretli muhayyilesi ile mübalagada çok başarı gösteren şâir, bu mübalagaları kasidelerinde yeni hayâllerle süsleyerek büyük başarı gösterir. Şiirde âhenge çok önem veren şâir, kelimelerinin şiirin konusu ve âhengi ile uyuşmasına son derece dikkat etmiş ve bu konuda da büyük başarı göstermiştir. Bilhassa kasidelerini medhiyeye giriş kısmında aliterasyondan çok sık yararlanmıştır. Kasidede çok başarılı olan Nefî, kasidelerinin nesiblerinde bahar mevsiminin güzelliğini, bayram sabahının sevincini, at sevgisini, savaş tasvirini, aşk ve şarap zevkini, İstanbul'da deniz kenarında yaptırılmış kasrların güzelliklerini dile getirmiştir. Mânâya verdiği önemden dolayı onda mânâya bağlılık ve mânâ birliğini koruma çabası hissedilir. Kasidelerinde cümlenin ve anlatımın bir beyitte bitmeyip diğer beyitlere geçtiği çok sık görülür.

Eski şâirlerimiz arasında fahriyeye en çok yer ayıran Nefî'dir. Medihde gösterdiği başarıyı, Örfî etkisiyle, kendini övmekte de gösterir. Denilebilir ki kasideye Nefî damgasını vuran, medih bölümü kadar, onun bu fahriyeleridir. Kasidelerinin fahriye bölümlerinde kendini medhederken, rakiplerini zemmederek kasideye hicvi de katmış, böylece överken ve övünürken diğerlerini yermiş ve hicvetmiştir. Bu da onun kasidesine günlük olayları da katarak diğerlerinininkinden apayrı bir özellik kazandırmıştır.

Bütün kaynaklar ve kendisinden sonraki şâirler Nefî'yi özellikle kasidede üstad olarak tanırlar. Gazellerinde mübalaga kudretini bir kenara bırakarak, daha zarif ve ince bir havaya bürünen şâiri; rindane, âşikane ve tasavvufî konuları işlemiştir. Sebki Hindî etkisiyle mânâya önem veren Nefî'nin gazelleri kısalmış, çoğu beş beyitten meydana gelmiştir. Nefî bir çok gazeline bir kaç medih beyti ilâve ederek müzeyyel gazeller de yazmıştır. Nefî'nin gazelleri kasidelerine nazaran dil bakımından daha sadedir. Zincirleme tamlamalar kullanmaktan kaçınan şâirin gazelleri çoğunlukla yek-âhenktir. Bu gazellerde, Sebki Hindî tesiriyle reddül'-acuz sanatını da yer yer kullanmıştır.

Nefî, İran şâirlerinden Örfî'nin etkisiyle Sebki Hindî denilen, İran edebiyatının Sebki Horâsânî ve Sebki İrâkî adlarıyla tanınan üsluplarından sonra meydana çıkan Hind üslubunu edebiyatımıza ilk tanıtan, örneklerini ilk defa şiirlerine en güzel şekilde sokan şâirimiz olmuştur. İran Edebiyatını çok yakından takip edebilme imkânına sahip olan Nefî, ilk yetiştiği dönemlerde Sebki İrâkî şâirlerinin bilhassa Hâfız'ın, Enverî'nin, Muhteşem-i Kâşânî'nin, sonra Sebki Hindi şâirlerinin ve Örfî'nin etkisinde kalmıştır.

Nefî, Türkçe divanında Firdevsî, Sâdî, Hâfız, Enverî, Hakânî, Attâr Câmî, Kemâl-i İsfehânî, Muhteşem-i Kâşânî, Hayyâm, Nizâmî, Zahr, Selmân, Feyzî-i Hindî ve Örfî-i Şirâzî'nin adlarını kasidelerinin fahriye bölümlerine ve gazellerinde zikreder. Bütün bu şöhretli İran şâiriyle boy ölçüşür.

Eski Türk edebiyatımızın bu çok müstesnâ şâiri hakkında son zamanlarda yapılan çalışma ve neşriyatı ele aldığımızda, Prof. Dr. A. Karahan'ın şâirin hayatı, edebî şahsiyeti, eserleri hakkında yaptığı araştırmalar, Türkçe divanından seçip açıklayarak neşrettiği şiirler ve bu çalışmaların ışığında bizim hazırladığımız basılmamış doçentlik tezi ile Türkçe divanın beş yazma nüshasını karşılaştırarak hazırladığımız metnin dışında fazla bir çalışmanın yapılmamış olduğu görülür. Halbuki Nefî muhteva bakımından, üç eserinin tenkitli neşirleri yapıldıktan sonra ayrı ayrı incelenerek şiirlerinin çeşitli yönlerden ele alınması gereken bir şâirdir. Kısaca hayatını eserlerini ve edebî şahsiyetini tanıtmaya çalıştığımız bu yazıda şâirin Türkçe divanındaki kasidelerden yaşadığı döneme ait olay ve kişiler hakkındaki görüşleri vermek istiyoruz.

Bilindiği gibi Eski edebiyatımızda kaside bir kişiyi övmek için söylenen bir nazım şeklidir. Nefî, *Sihâm-ı Kazâ*'sında hicvettiği kişiler hakkında görüş ortaya koyarken kasidelerinde övdüğü kişiler için düşündüklerini belirtir. Bunun yanında bazı tarihi olayları onun Türkçe şiirlerinde görebiliriz.

NEFÎ'NİN TÜRKÇE KASİDELERİNDE OLAY VE KİŞİLER

Nefî'nin Kasidelerinde devrinin olayları ve kaside yazdığı devlet büyüklerine dair bilgi toplamak mümkündür²⁷. Bizim için önemli olan nokta, şâirin bu

(27) Prof. Dr. Karahan, "Şâir Nefî'nin Şiirlerinde Çağmın Tarihinden Çizgiler", VIII. Türk Tarih Kongresi. Ank. 1976, s. 1055 - 1060.

tarihi olaylara nasıl baktığı, medhettiği pâdişah ve devlet büyüklerinin özelliklerini nasıl verdiğidir.

Nefî divanında, onun İstanbul'a geldikten sonra yazdığı tahmin edilen ilk kasesinde I. Ahmed'in yaptırdığı camî hakkında bilgi vardır. At meydanında yaptırılan bu muhteşem camî ve onun banisi hakkında şair şöyle demektedir:

*Hayradur niyyeti her demde 'aceb mi olsa
Böyle bir camî' -i hoş-tarh ü latîfe bânî*

*Habbezâ ma 'bed-i pür-feyz-i muhaddes ki bulur
Anda bir secde kılan mağfîret-i Rahmânî*

*Bir binânun ki esâsı ire ka'r-i hâke
Sağfı geçse n'ola bu tâh-i bülehd eyvânı
Eyledi hâdrini ol camî'-i vâlâ ber-ter
Hâsılı oldu du'û hârmeni "At meydânı"*

Nefî, I. Ahmet ile II. Osman arasında ilk saltanat devrini geçiren I. Mustafa (1617-1618) devrini gaflet uykusu içersinde geçmiş bir dönem olarak kabul eder. Sinirleri zayıf olan bu pâdişaha bir tane bile kaside yazmamış olan Nefî, II. Osman'ın taht'a geçmesi üzerine yazdığı cülûsiyede beğenmediği bir devrin kapanışından dolayı duyduğu sevinci şu beyitleri ile belirtir :

*Ne şûret bağladı seyr ile hüsn-i sun'-i yezdânî
Ki ma'nâsını fikr itdikçe ağır 'ûkl-i insânî*

*Cihân bir tâze revnâk buldı bir rûh-i muşavverle
'Aceb mi tâzelense dâstân-ı mâh-i Ken'ûnî*

*Cihân oldu müsellemler bir cihân-ârâ şehenzâha
Pür itdi nuh-revâkı gülğül-i kûs-i cihân-bânî*

*Uyandı gerçi bahtı rûzgârın h'âb-i gafletden
Velî ârâyış-i dünyânun oldu deng ü hayrânı*

*Kazâ bu şevk ile hizmetde dâmen der-miyân oldu
Muheyâ eyledi fevri ânâ esbâb-i Sultânî*

Bu yeni padişahın başarılı bir devre bekleyen Nefî :

*Şehneşâh-i adâlet-pîşe 'Osmân Hân-i şânî kim
Vucüdiyle hayât-i tâze buldı mülk-i 'Osmânî*

diyerek Osmanlı İmparatorluğunun bir senelik durgunluğunun giderilmesini temenni etmektedir.

II. Osman'ın Lehistan seferini çok güzel bir Kaside ile kutlayan şair, esasen büyük başarı kazanıldığı söylenilemeyecek olan bu seferi büyük bir başarı olarak görür :

*Eyledün bir hâmlede ber-bâd mülk-i düşmeni
Gird-i rahşun gerçi kim sedd itdi rûh-i şaraarı*

*Karşu тұrmaz saña şimden sonra bu iğbâl ile
Düşmenün ger Kahramân olsa ser-â-ser leşkeri*

şâir, başarılı seferi dolayısıyla padişahı medh ederken bir Osmanlı padişahının taşıması gereken özellikleri şöyle belirtir:

*Nağd-i vaht-i saltanat sermâye-i emni ü amân
Dest-gür-i dîn ü devlet kâm-bahş-i serverî*

*Şâh-i vâlâ rütbe 'Osmân Hân-i gâzî kim felek
Görmemişdür böyle bir şâhneşeh-i ceng-âveri*

Şair ayrıca II. Osman'a:

*Fikr-i evsûfün gülö-yı rûhdur endişeme
Dil helâk olur eger olsam o sevâdan berî*

diyecek kadar büyük bir bağlılık ve hayranlık duyar.

IV. Murada yazdığı kasidelerde yakından tanıdığı bu pâdişah hakkında oldukça fazla bilgi vermektedir :

*Hâkân-i 'Osmânî- neseb kim münderic zâtında hep
İslâm-i Fârûk-i Ârab ikbâl-i Pervîz-i 'Acem*

*Sultân Murâd-i kâmrân, efser-deh ü kişver-sitân
Hem pâdişâh hem kahramân şâhib-kıran-i Cem-haşem*

beyitleri ile medh ettiği bu pâdişahı, bilhassa Celâli ve yeniçeri isyanlarını bastırıp devletin kudret ve kuvvetini geri getirdiği için över. IV. Murâd'ı Sultan Selim'le mukayese eden şâir, Sultan Murâd'ı Osmanlı devletinin yeni fatihi olarak kabul eder.

*Emrine râm itdi hep gerdân-keşân-i 'âlemi
Şimdi devletle odur mâlik-rihâb-i rûzgâr*

*Tâze revnak virdi 'adli kârgâh-i 'âleme
Oldı yine muntazam hâl-i harâb-i rûzgâr*

*Din ü devlet böyle revnak mı bulurdı olmasa
Reşh-i kâilk ü berk-i tîği âb ü tâb-i rûzgâr*

*Rişte-i 'adliyle ger bend itmese şîrâzesin
Târ ü mâr olurdu eczâ-yı kitâb-i rûzgâr*

* * *

*Gelse bu devre felek eyler idi
Seni Sultân-i Selîme takdîm*

*Ya niçün dirseñ eger pâdişehüm
İdeyin aşlını birbir tefhîm*

*Gerçi Sultân-i Selîm-i gâzî
İtdi devletle nice feth-i 'azîm*

*'Âlemi sen yeniden feth etdüñ
Komaduñ mürtehib-i şugl-i zemîm*

*Ol kadar halkı müselmân itdüñ
İdemez vesvese şeytân-i recîm*

*Sende bu 'adl ü bu insâf ki var
'Ömrüñ efzûn olur alâhü'alîm*

Nef'îye göre, Sultan Murâd'ın bütün gayreti, II. Osmân'ın öldürülmesinden sonra karışan iç durumu, memlekete emniyet ve asayîşi getirerek düzeltmektir. Şâir, padişahın bu konuda büyük başarı gösterdiğine ve devlete verdiği nizamla Sultan Süleyman'ın ruhunu şad ettiğini inanır:

*Garazı memlekete emn ü amân
Âdeti leğhere bezl-i zer ü sîm*

* * *

*Sen tamâm ahvâl-i dîn ü devlete virdün nizâm
Eyledün hakka umûr-i saltanat da ictihād*

*Bir gaza itdün ki hiç itmiş degül bir pâdişâh
İşidüb ola n'ola Sultân Selîmün rûhı şād*

IV. Murâd öylesine devleti "zabt ü rabt" altına almıştır ki artık memlekette ne ihtilal ihtimali, ne de düşmanda haraç vermeme inadı kalmış, Osmanlı'nın eski kudreti geri gelmiştir:

*Ne memâlikde olur hiç ihtimâl-i ihtilâl
Ne 'aduv bâc ü harâc virmede eyler'inâd*

* * *

*Saña şimden soñra yokdur hiç bir emr-i muhâl
Bulduñ a'lâ za't-ü rabt-i memleketde i'tiyâd*

Bu pâdişahın devrinde konulan içki yasağından Nefî güzel bir hüsn-i talil ile bahsetmekten geri kalmaz.

*O şahenşâh-i hürşîd-efser ü Cemşîd-meşreb kim
Neşât-i lütfi gâlibdür şafâda keyf-i şahbâya*

*Şafâ-yı meşreb-i pâkinden olsa bâ-haber Cemşîd
Elin sunmazdı 'ömrinde dahi câm-i muşaffâya*

Nefî bir Kasidesinde IV. Murâd'ın, Mahmud ve Mehmet adlarında iki şehzadesini medh eder. Bu birbirine çok benzeyen iki kardeşi şâirin tanıdığı ifadesinden anlaşılmaktadır :

*İki şeh-âde kim her biri bir rûh-i muşavverdür
Du-nûr-i çeşm-i yek-tâ pâdişâh-i heft-hiçverdür.*

*Biri Sultân Mahmûd ü biri Sultân Mehmed kim
İkisi de 'uceb şeh-zâde-i pâkize-gevherdür*

*Müşabihdür birbirine ol denli vecâhetde
Açılmış sanki bir gülbünde iki gonca-i terdür*

IV. Murâdın Edirneye gidişinde, şâirin Edirne'de bulunduğunu ve pâdişahı görme arzusu ile dolu olduğunu yine kendi ifadesinden anlıyoruz. Bu tarihte Nef'î Edirne Muradiye mütevelliliği görevindedir. (1043/1633)

*Merhabâ ey pâdişâh-i 'âdil ü 'âlî-nejâd
Oldı teşrifüñle şeh-i Edrene reşk-i bilâd*

*Devlet ü iğbâl ile dârü 's-elâm olsun saña
Gerçi olmuş bir zamân ecâduña dâr ü 'l-cihâd*

*Gündüzi'iyd ü şebi kâdr oldı güyâ halkımuñ
Müjde-i teşrifüñ üdi dillerin ol denli şâd*

* * *

*Kim helâk olmak mu'arrer zan iderdüm kendümi
Bulsa bir kaç gün dahi eyyâm-i hicrân imtidâd*

*Hamdüli 'lâh devlet el virdi açıldı tâli 'üm
Kalmadum künc-i belâ-yı fırkatünde nâ-murâd*

IV. Murâdın Nef'î'ye bir rahşiye yazmasını emrettiğini yine şâirin, bu pâdişah medhinde yazdığı kasideden anlıyoruz :

*'Ömrüñ efsûn ide Allâhü te'âlâ dilerüm
İltifâtüñla bu dil-mordeyi itdün ihyâ*

*Eyledün lütf ile bir böyle hasîde tekîf
Ki nazîre diyemez bir yere gelse şu'arâ*

Şâir, atlara ilgi duyduğu bilinen padişahın ahırında bulunan birbirinden güzel atları överken, onların isimlerini de birer birer sayar :

*İtikâdum bu ki mânendi bulınmaz birünün
Bulunursa dahi bir yerde bulınmaz illâ*

*Yine establi şehinşâh-i cihân-ârâda
Ki ne atlar bulunur biri birinden zibâ*

Bu kasideden pâdişahın, Bâd-i sabâ, Evren, Saçlı torı, Mercan, Celali Yağzı, Ethem, Tuma, Kapuşağı torısı, Arslan torısı, Cebali torısı, Kayışağı torısı, Şam alacası, Dağlar delisi, Dilnevez ve şâirin yazdığı diğer bir rahşiyede tek başına tarif ettiği Ağa alacası adlı atları olduğunu öğreniyoruz.

Nefî yazdığı çeşitli kasidelerde IV. Murad'a duyduğu hayranlığı ve hürmeti mübalağalı bir deşiş ile belirtir :

*Kasîde söylemiyem gayre tövbelersun
İderse tig-i hazâ ile çerh ibrâmı*

*Tavâf-i Ka'be-i der-gâhuñ itmedür niyyet
Hemân ki ruḥatuñ oldı kuşandum ihrâmı*

Pâdişahın, adil, hoşzat, suhandan, kudretli ve yakışıklı olduğunu çeşitli beyitleri ile söyleyen şair, ayrıca IV. Murad'ın talik yazıda ve ok atmakta ki ustalığından da bahseder:

*Hidû-i pür-hüner Sultân Murâd ol şâh-i dîn-perver
Ki hem ehl-i dil ü hem hoş-nüvis ü hem suhan-verdür*

*Ne şâh İskender-i Yûsuf-şiyem Mehdi-i İsâ-dem
Ki adliyle zamân nâzende, âlem nâz-perverdür*

* * *

*Görmedi işitmedi bu âna dek kimse dahi
Böyle isti'âlâda mâlik bir şeh-i merdum-nihâd*

*Cân virür gûş itse Hallâh-i'me'ânî şîrine
Reşk ider görse hat-i ta'lîkîni rûh-i'İmâd*

* * *

Ölümünün 350. Yılında NEF'İ

*Her hünerde ser-âmed illâ kim
Cümlesinden ok atmada mümtâz*

Nefî, IV. Murad'ın Türkçe, Farsça ve Arapça bilgisinden ve kendisine gösterdiği ilgi ve alakadan söz eder:

*Yegâne pâdişâh-i müsta'îd kim ânâ yeksândur
Mezâyü-yı zebân-i Fârisî vü Türki vü Taîl*

*Kef-i dest-i kerimünden irişdi feyz-i nîsânî
Sadef gibi n'bla olsa dehânum pür-dür ü gevher*

Tabl baz medhinde yazdığı bir kıtada şair, IV. Murad'ın kahramanlığından, savaştaki maharetinden ve ava merakından şöyle bahseder:

*Cenâb-i hazret-i Sultân Murâd-i Kahramân-şavlet
Ki'âlem sarsulur rûz-i vegâda Türk-tâzından*

*Sa'âdetle nice şayd ü şikâra olmasun mâ'îl
Halâş olmaz humâlar gökde çeng-i şâhbâzından*

Nefî çok sevdiği IV. Murad'ı, Hafız Ahmet Paşa'ya yazdığı bir kasidede de övmekten geri durmamış, eğer onun devleti son bulursa memlekete fitnenin ve asker arasında fesadın yeniden çıkacağını gayet iyi anlamıştır :

*Umîdüm bu ki mümted ola ger olmazsa bî-şüphe
Olur kişver yine pür-fitne vü leşker fesâd üzre*

*Bunuñçün şükr-i hak dünyâya lâzım belki vâcibdür
Teveccüh imtidâd-i devlet-i Sultân Murâd üzre*

*Ki böyle sâhib-i isti'lâd ü ârif pâdişâh olmaz
Tamâm ahvâl-i dîn ü devletinde ictimâd üzre*

*Suhan-ver olduğundan ma'tâ seyr eyliyen kimse
Hat-i ta'lîkini tercîh ider hatt-i İmâd üzre*

Nefî'nin diğer devlet büyüklerine yazdığı kasidelerde de onların özelliklerini gösteren, devrin olaylarına dokunan veya bazı olaylara çağrışımlar yapan beyitleri vardır. Meselâ Kuyucu Murad Paşa medhinde ki bir kasidede onun İran meselesine, Anadolu ve Suriyedeki Celâli isyanlarına son verdiğine temas edilmektedir :

*Çıkarduñ eşkiyâyı mülk-i Rûma virdün âsâyiş
Düşürdün kişver-i İrân zemîne şür ü gavğayı*

*O mülhün şahibinde haf-i tîğün kıldı âvâre
Gezer geh semt-i Hindi gâh ser-hadd-i Buğarâyı*

*Tehî bir memleketdür ki tevaccüh anı teshîre
Bulur ol kendi pinhân olmağa bir künc-i tenhâyı*

Nefî, paşanın savaşmakta ki maharetini mübalagalı bir şekilde, ona yazdığı bütün kasidelerde belirtirken onun döktüğü kanı hiç kimsenin temizliye-meyeceğini de söyler :

*Kusun şimdengirü tîğün niyâma Hîsrev-i hâver
Ki âb ü tâb-i şemşîri virür dehre tesellâyı*

*Gidermez haşre dek ferş-i zemînden dökdüğü kanı
Ana nâşb itse çerş ebr-i bahârî gibi sakkâyı*